

Härefter tillade herr *Snellman*:

Jag vill icke i ämnet göra något speciellare förslag, utan anhållr blott ödmjukt, att Ridderskapet och Adeln måtte tillåta, att denna fråga speciellt hänskjutes till Bankuskottets yttrande, och att då Bankuskottet afgifvit sitt betänkande, frågan remitteras till Statsuskottet. Jag tror nemligen det blir nödvändigt att höra Bankuskottet, i händelse Ridderskapet och Adeln skulle hafva den stora välviljan att tillåta en sådan remiss. Jag får dock till upplysning tillägga, att hypoteksföreningen erlagt ränta för lånet till belopp af 232 800 mark. Skulle t. ex. dessa räntemedel räknas såsom afbetalning på kapitalet, så skulle derå återstå att betala omkring 368 000 mark. Om nu denna betalning kunde efterskänkas med hypoteksföreningen uttryckligen ålagd förbindelse, skänkas med hypoteksföreningen någonsin sättes i stånd att betala, föreningen icke är befriad ifrån denna skyldighet, eller om det också blott kunde tillåtas föreningen att äfven framdeles hålla lånet räntefritt och erlägga derå fyra procent eller 24 000 mark årlig afbetalning och sålunda efterhand döda lånet, så vore detta för föreningen en mycket värderik hjälp.

10

20

126 GRUNDLAGSKONFLIKTEN I DANMARK.

Morgonbladet n:o 99, 1.V 1877

Medan ett vidtutseende krig håller på att uppflamma i Orienten, har man icke tid att egna sin uppmärksamhet åt en kamp i mindre skala och af annan art, som dock förtjenar den största uppmärksamhet från vår sida, – vi mena den konstitutionella konflikten i Danmark.

Som bekant har denna konflikt numera drifvits till en punkt, der man måste erkänna, att faran för de allvarligaste förvecklingar ligger för handen. Konungen har, på grund af en »allra underdånigaste hemställan» af sin ministèr Estrup, *antagit en provisorisk finanslag*, sedan ministèrens förslag till sådan icke vunnit folketingets bifall. Det kan icke vara tvifvelaktigt, att här ett konstitutionsbrott blifvit begånget. Hvem har begått det? Konungen, på ministèrens inrådan och med landstingets och högerns bifall, svarar venster-majoriteten i folketinget; nej, just venstern sjelf har först öfverträdt grundlagen, höres det från motsatt håll, såvida den vill drifva igenom folketingets vilja emot både lagtinget och konungen.

30

Danmark har en grundlag af den mest rationella beskaffenhet, uppgjord i tiden af ett nationalliberalt parti. Der finnes konstitutionalismens tre magter: konung, öfre kammare och undre, eller, som de här heta, landsting och folketing. Konungen väljer sjelf sina rådgifvare, men dessa kunna ej regera utan representationens understöd; och representationens understöd skall väl gifvas genom skattebevillningen, såsom den konstitutionella principen är.

40

Som bekant hörer det ock till den allmänna konstitutionella teorin, att den andra eller deputerade kammaren skall representera den egentliga folkviljan och hufvudsakligen hålla hand om börsen, den första kammaren deremot vara en slags konservativ motvigt mot alltför hastiga omsvängningar i samma folkvilja. På detta sätt skall en helsosam jemvigt åstadkommas.

50

Men oaktadt allt detta har det dock i Danmark kommit till en konflikt. Folketinget har beslutit att bli af med den nuvarande ministèren Estrup, likasom den kämpat mot flere ministèrer förut,

10 hvars tendenser den icke gillat. Det hör också till de konstitutionella teorierna, att ministären skall ha majoritet i den lägre kammaren. Men i detta fall har man ej velat hålla på teorin. Ett talrikt »intelligensparti» i Danmark anser, att folketinget icke bör få sin vilja fram; och konungen har härtills låtit sig ledas af detta parti. Ministären håller sig, stödd på den första kammaren. Under så fatta omständigheter har man sammandrabbat på skattebevollningens område. Folketinget stryker ett och annat i ministärens förslag till finanslag. Landstinget vägrar envist att gå in på några förändringar. Och när finansåret gått till ända, utan att lagen för det följande år antagen, är man en vacker dag utan finanslag, och utan laglig rätt att bära upp skatter. Men statsmaskineriet måste hållas i gång, och då utfärdar konungen på eget bevåg en *provisorisk* lag, hvilket innebär ett grundlagsbrott.

20 Om det berättigade i ett sådant steg tvistas det nu naturligtvis. Ingen synes vilja försvara saken formelt; men, säga högerns anhängare, steget var nödvändigt; ty grundlagen hade icke förutsett, att begge tinget ej skulle kunna förlikas om en finanslag, och statsförvaltningen måste hållas i gång. – Men konungen hade kunnat afskeda ministären, svaras från motsatt håll. – Konungen har rätt att sjelf afgöra, hvem han vill kalla till sina rådgifvare, invänder åter högern. – Huru detta sistanförrda påstående går ihop med den vanliga konstitutionella doktrinen, ha vi redan anmärkt.

Men hvarför vill då venstern bli af med ministären? I hvilka lifsfrågor är man då oense?

30 I tidningarna ser man uppräknas ett antal punkter i finanslagen, hvarom sednast stridts. Ingen af dem synes dock förtjena en sådan envishet från högers sida. Den enda, som kan förefalla frapperande, är folketingets afslående af anslag åt kungl. teatern, hvilket skulle betyda detsamma som inställande af dess verksamhet. Denna radikala åtgärd försvarar venstern dermed, att de teatern beviljade anslagen ständigt öfverskridits. Men äfven i denna punkt har venstern sednare gifvit med sig, liksom i flere andra; endast ett par punkter voro slutligen under tvist.

Man kan neppeligen nöja sig med dessa förklaringar, som hänvisa till blotta obetydligheter. Det är tydligt, att mellan venstern eller folkpartiet och dess motståndare en djupare principolikhet måste finnas, som drifvit det förra att söka sätta *sina* män vid rådsbordet. – hvilken?

40 Det är härpå, som man har svårt att ur de nu föreliggande stridsfrågorna finna svaret; och vi åtaga oss ej att gifva det alldeles tydligt.

Högern förklarar saken enkelt nog. Vensterns ledare äro några högmodige och egennyttige demagoger, hvilka ha lust att blifva ministrar, till hvilka poster de alls icke duga. Den stora mängden af representanter och valmän understödja dessa ledare af ren okunnighet och brist på insigt i allmänna angelägenheter.

Denna förklaring är så gammal och alldaglig, att den redan derigenom är misstänkt. Vi kunna kanske fatta saken bättre genom att taga i betraktande likartade fenomen i Sverige och Norge.

50 I Norge pågår, som bekant, en s. k. bonderörelse, hvilken är rigtad mot embetsmannaväldet. Dess mest avancerade ledare är den bekante Jaabaek, en moderatere stortingspresidenten Sverdrup. Detta folkparti har här all utsigt att få magten i sin hand, då Norges konstitution är mycket demokratisk. Vi hänvisa eljest till ett på annat ställe i bladet intaget utdrag ur ett bref till den mot folkpartiet välvilligt stämda

Göteborgs Handels- och sjöfartstidning, hvilket kan ge en upplysning om, i hvad för frågor opinionerna skilja sig åt. Det må anmärkas, att folkhögskolorna, om hvilka samma bref talar, varit i Norge som i Danmark ett hufvudsakligt medel för väckande af bondeklassen till politiskt lif. Derföre ha dessa inrättningar, hvilka först helsades med sådan entusiasm, att genljudet hördes till och med här i Finland, ock numera fått embetsmännen till sina dödsfiender.

Ställningen i Sverge torde vara oss mera bekant. Här har det i andra kammaren herskande landtmannapartiet länge varit ett föremål för »intelligensens» angrepp. Till de senaste veckornas tilldragelser hör en omröstning om begärda anslag till nya universitetsbyggnader i Upsala och Lund, hvilka landtmannapartiet ville afslå. Motpartiets organer ha med anledning häraf gifvit ord och inga visor. Landtmannapartiets ledare få veta, att de icke hafva något begrepp om den högre kulturens intressen, o. s. v.

Öfverhufvud har andra kammaren ständigt inknappat på begärda anslag för embetsverken, dyrtidstillägg åt embetsmännen, m. m. Partiets ståndpunkt är i allmänhet snarlik bondepartiets i Norge.

I en sak har särskildt Sveriges landtmannaparti följt en politik, som synes oss nog egendomlig, för att icke rent ut säga egennyttig. Det har envist vägrat att antaga ett nytt militärsystem, stödt på grundsatsen af allmän värnepligt, med mindre indelningsverket upphäfdes. Förgäfves har häremot invändts, att jordegaren genom den fordrade åtgärden tillskyndades en skänk på de öfrige skattdragandes bekostnad; man har hållit på sin fordran, och härens omorganisation har gång på gång strandat på denna klippa, sist för endast en vecka sedan.

När man sammanställer alla dessa mer eller mindre likartade fenomen, måste man inse, att i alla skandinaviska länder pågår en rörelse emot embetsmannaväldet, och dess benägenhet att inom en mindre talrik folkklass monopolisera bildningen, förmögenheten och magten. Att bryta detta välde är tydligen folkpartiets i Danmark afsigt. Skall det kunna vinna densamma? Att embets- och bildningsaristokratien är en seg motståndare, torde man känna äfven annorstädes än i de tre skandinaviska länderna. Har framförallt Danmarks venster ett nytt program, ett reformprogram rörande förvaltningen, undervisningen, och andra sociala förhållanden, hvilket den ville sätta i stället för den nu gällande? Se der frågor, på hvilka vi ej vilja våga ett svar. – Så vidt man härtills erfarit, har här liksom i Norge och Sverge det mest varit fråga om enskilda utgiftsposter, anslag, löner, m. m., men huru man än talat om och mot intelligensens eller embetsmannaklassens välde, synes dock vägen till dess brytande ännu icke vara funnen. Ty att enkelt sätta venstermän att regera, kan blott tjena till att bereda dessa en svår ställning gentemot fiendtligt sinnade underlydande, likasom emot sitt eget parti, om de i allmänhet blott ha sig förelagdt att åstadkomma någon förändring, utan att rätt veta, hvad de vilja.

127 KRIGET.

Morgonbladet n:o 100, 2. V 1877

I. MAKTERNAS STÄLLNING. ENGLAND.

Europas närda förhoppningar, att freden icke skulle vidare störas, hafva icke sannats. I få länder har man velat köpa freden på de kristnas i Turkiet bekostnad, fortfarande öfverlemnande dessa åt deras för-